

ČÁST VŠEOBECNÁ

Redaktor: Plukovník gšt. Jiří Birula.

Podplukovník František Trutnovský:

Doktrina německé armády.*)

Německé vrchní velení nezměnilo po skončení poslední války své doktriny, jak bychom snad u poražené armády očekávali jako přirozenou reakci. Němci sice úplně zmodernisovali svou armádu podle bohatých válečných zkušeností a podle všech možností budoucna, pokud je mohli předvídati, ale v doktríně si zachovali úctu k minulosti; zachovali si pruskou tradici ve všem, co je na ní pevného a trvalého.

Jejich intelektuální tradici vojenskou představuje čtvero jmen, jež Ludendorff cituje v svém díle o vedení války. Jsou to: Bedřich II., von Clausewitz, von Moltke a von Schlieffen.

Proto považují za správné nejprve se zmínit co nejstručněji o vývoji německé doktriny před světovou válkou, počínaje Bedřichem II., a pak o doktríně, t. j. o taktických zásadách a způsobech, jež doporučují německé předpisy vydané po válce, zvláště „F u G“, **) a to s hlediska ofensivy a pak defensivy. Tato minulost nám osvětlí přítomnost a zkrátí rozbor nynějších předpisů, neboť jest jejich podkladem.

Víme, že bitva v období před Bedřichem II. záležela v rovnoběžném úsilí dvou armád proti sobě stojících; jejím jediným účelem bylo vyhnat nepřítele z prostoru, který měl obsazen, a zmocnit se krajiny, kde bytoval. Šlo nejčastěji jen o získání jistých záruk, nešlo o zničení branných sil, ač vojska byla vždy značně poškozena.

Pruský král Bedřich II., učiniv své armády pohyblivější a zdokonaliv jejich výcvik, snažil se dosáhnouti úplnějších výsledků. Usiloval o zničení nepřítele v bitvě, a to krátkou a prudkou akcí omezenou na bojiště a směřující do nepřátelského týlu.

Byl to t. zv. ordre oblique, ***) při němž menší část sil, dobře podporovaná palbou dělostřelectva a pusek, poutala hlavní síly nepřátelské na rozlehlé frontě, zatím co hlavní masa armády usilovala o obchvat neb obklíčení nepřítele podle modalit velmi rozmanitých a často se měnících.

Tento manévř byl koncem 18. století zdeformován. Pruští generálové ponechali jen formu jeho systému, ale jeho podstatu úplně přetvořili.

Neúspěchy Pruska a jeho obsazení nepřítelem po nešťastné válce r. 1806—1807 došlo svého doktrínálního vyjádření v díle von Clausewitzově. Tento muž měl neobyčejný vliv na utváření vojenské doktriny v Německu po celé 19. století.

*) Zpracováno podle francouzských pramenů jako konkrétní příklad, jak máme studovati armády cizích států.

**) Führung und Gefecht der verbundenen Waffen.

***) Bitevní šik, uspořádaný šikmo k nepřátelskému šiku.

Jako filosof, jakým byl, a z filosofické školy, která se ve všech odvětvích vědy snažila dopátrati podstaty věcí, analysoval válku, a to její oprávnění (odůvodnění), její účel, její formu (prostředky) a učinil to způsobem důvtipným.

Válka není pro něho v své akci nezávislá; nesmí být zahájena — jak tomu bylo r. 1806 — bez dostatečných důvodů nebo nevhodně. Je nástrojem politiky, jejím pokračováním jinými prostředky. Každý válečný plán má jí býti podřízen.

A tak se stalo běžným říkat v Německu: der Krieg ist ein Moment der Politik.

Podstatu války vidí v zápase mravních sil.

Klausewitz viděl, jak se pruská armáda tak krásného zevnějšku rozptýlila před Napoleonem jako kupa mrtvého listí velkým podzimním větrem. Viděl, že i císař Napoleon, jemuž po 15 let přálo vítězství, měl neúspěch, když se na konec střetl s fanatismem španělského národa, že pozbyl své reputace nepřemožitelností Ruska a neústupností Alexandrovou, že ztroskotal u Lipska proti Německu, když se celé proti němu zdvihlo na vlastenecké výzvy svého učitele Scharnhorsta. A tak, když hledá pro svou teorii války pevný základ, v snaze dopátrati se, v čem vlastně záleží, které síly v ní rozhodují o vítězství, dospívá k tomu, že to není ani počet sil, ani výhody té neb oné sestavy, jimiž byli uchváćeni vojenští velitelé jeho doby, ani forma organisace nebo způsob strategických a taktických cvičení, nýbrž, že to jsou mravní síly, intelektuální kapacita velitelů, jež rozhodují o výsledku boje, a stává se jejich neúnavným apoštolem. Žádá, aby mravní síly zakotvily a rozvíjely se v národě, v armádě a zvláště u velitelů, neboť mají podstatný vliv na provedení, jež se má vyznačovati růzností, rychlostí a tajností.

Podle něho je účelem polního tažení, ať je válečný plán jakýkoliv, zničit organisované síly nepřitele v boji. Zamítá učené kombinace, manévrování, jimiž se generálové minulého století hleděli zbavit svých nepřátel bez bitvy, stavějíce válečné umění nadctností vojenskou.

Konečně je zajímavé vědět, kterou formu války doporučoval — ofensivu či defensivu.

Nelze říci, že Klausewitz byl úplný přívrženec ofensivy! Výsledky ruské defensivy r. 1812 měly naň značný vliv. Viděl, jak se spojenci r. 1813 přes to, že přijali proti Napoleonovi plán čistě ofensivní, rozhodli, že když některá armáda narazí na francouzské síly vedené osobně Napoleonem, aby se zastavila, dokonce i ustupovala. A tak měl jak v strategii, tak i v taktice značnou sympatii pro defensivu-ofensivu a v ní vidí nejsilnější formu války. Tyto myšlenky měly, zvláště v taktice, hluboké a daleké odrazy na způsob vedení boje v německé armádě před r. 1870, v době od r. 1871 do r. 1914 a dokonce na provedení dnešní.

Ale proto neméně studuje ofensivu jak v strategii, tak v taktice. Po této stránce odděluje se od Bedřicha II. a čerpá své inspirace ve více nebo méně přesných studiích manévru Napoleonových.

V strategické ofensivě se neshoduje s německými generály z r. 1806, zůstává apoštolem mravních sil. Je a priori obhájcem přímého

úderu na nepřítele, bez manévřů, bez obíhání, v jediném celku, se všemi silami shromážděnými v prostoru a času, jdoucími do rozhodné bitvy podle nejkratší linie, aniž tyto síly dříve hledají zaujmout výhodnou situaci k útoku proti bokům nebo na nepřátelský týl. Počáteční rozdělení sil, které se konečně koncentrují — manévrem sbíhavých směrů — připouští jen jako nejhorší případ.

V taktice ofensivní bitvy zdůrazňuje zvláště akt síly. Podle něho obsahuje ofensiva fázi opotřebování, vyznačující se decentralizací velení a záležející zvláště v působení palbou, a fázi rozhodnou, dobře řízenou, jejíž působivou silou je úder nebo hrozba úderem. V této fázi velebí obchvat jednoho neb obou nepřátelských křídel, ale za dvojí podmínky: předně, aby čelní akce a akce na křídlo byly navzájem spojeny, za druhé, aby čelní akce byla řízena na křídlo, kde se nepřítel prodlužuje, chtěje čelit obklíčení.

Tomuto manévru dává přednost před bočným útokem-manévrem, při němž akce na bok a akce čelní jsou jaksi nezávislé v prostoru a času.

★

O oprávněnosti války, o její podstatě, o jejím účelu je v německé armádě úplná shoda; tyto části doktriny přijala německá doktrína od Klausewitzze definitivně a nezmění jich.

Těsné spojení politiky a války bylo uskutečněno Bismarckem, Roenem a Moltkem pod svrchovaností krále Viléma. Bylo stálou zásadou pro Moltka, jenž se o tomto spojení vyjadřoval slovy: „politika využívá války, aby dosáhla svého cíle“ a jindy: „účelem války je provést politiku vlády se zbraněmi v ruce“.

Také podstata války, jevíci se jako zápas vůlí, zápas mravních sil, byla plně pochopena před rokem 1870, kdy mravní síly byly podníceny v celém Prusku, ba v celém Německu, ve škole, na universitě, v armádě. Raport z roku 1869 končí vzletnou výzvou k mravním silám a ke kázni, a to nejen ke kázni ducha a srdce, ale i ke kázni tělesné, materialisované „drillem“.

Konečně i účel války zůstal týž. Víme, že maršalovi, jako jeho učiteli jediným cílem operací bylo, zničit nepřátelskou armádu v bitvě.

Ale v provedení, t. j. ve formě války, v užití prostředků, nastaly změny. Moltke byl nucen revidovat Klausewitzze. Od roku 1815 nastaly totiž velké změny v podmínkách vedení války. Po zavedení všeobecné branné povinnosti bylo nezbytné vésti válku masami; technické pokroky, zvláště stále rostoucí možnosti komunikační (železnice a silnice), pokrok ve výzbroji, projevující se zavedením jehlovky a děla s rýhovanou hlavní, změnily způsoby vedení boje. To vše způsobilo, že se Moltke díval na čistou teorii Klausewitzovu s jistou pochybností a rozešel se s ním jak v strategii, tak i v taktice.

Zmiňme se nejprve o strategii.

Jako Klausewitz, měl i Moltke alespoň v teorii a na počátku své kariéry zvláštní sklon pro defenzivu-ofenzivu. To je vidět jednak z prvního pamětního spisu z r. 1860, v němž se rozhoduje proti Rakousku k chování s počátku defenzivnímu, jednak z rozličných

plánů vypracovaných pro válku s Francií před r. 1870, jež obsahují velkou část různých defensivních manévruů na počátku války, podle toho, kde by se projevila francouzská ofensiva. Účelem této defensivní činnosti bylo získati čas a usnadnit provedení ofensivního manévru zamýšleného Moltkem.

V organizaci ofensivního manévru se odchyluje od myšlenek Klausewitzových, protože zvláštní podmínky operace toho vyžadovaly; přejímá myšlenky Scharnhorstovy. Klade za zásadu počáteční rozdělení sil v době koncentrace a pak jejich sbíhavý pochod k bitvě a manévru sbíhavými směry, který Klausewitz připouštěl jen jako výpomoc z nouze.

„Velká shromáždění vojsk,“ píše, „jsou sama o sobě nevýhodná a dokonce i chybou, jsou-li provedena bez přesně vytčeného cíle a za jiným účelem než pro rozhodnou bitvu... Za akcí předcházejících bitvu je třeba být rozdělen co nejdéle, k bitvě nutno shromáždit své síly ve vhodný čas až do posledního praporu, to jest ono ‚getrennt marschieren, um vereint zu schlagen‘.“

Toto pojetí přivádí ho k tomu:

aby zavedl pro své armády formace polorozvinuté a zavrhl, kromě výjimečného případu, užití všeobecného předvoje;

aby nutil k plnému využití silniční sítě a doporučoval divisi proudy proti proudům armádních sborů;

aby zdůrazňoval zvláštní důležitost směru v provedení před bitvou a za bitvy a cvičil jeho udržení při výcviku.

Rovněž i v taktice pozměnil Klausewitze. Pro něho nastanou zvláště příznivé podmínky k bitvě tehdy, jestliže posledním, velmi krátkým pochodem přivede vojska současně na bojiště, a to jak čelně k nepříteli, tak na jeho boky. Praví: „Pro strategii je nejtěžší úlohou zajistiti toto sejítí vojsk na bojišti.“ A dodává: „Bylo-li provedeno, vykonala strategie svou povinnost a musí to mít v zápleti velké výsledky.“

A těmito výsledky bude obchvat jednoho křídla nebo obou křidel nepřátelských za současně upoutávací akce čelní.

Celá taktika Moltkova se dá vyjádřit slovy: „umfassen — einschliessen — vernichten“. Je však mnohem více orientován k bočnímu útoku (manévru) než Klausewitz.

Moltke je především strateg. Když přivede své armády na bojiště, pouští otěže velení ze svých rukou a spokojuje se neurčitou úlohou „duševního ředitele“, ačkoliv jeho duševní síla v kritických okamžicích u Hradce Králové a Gravelotte zasluhuje obdivu.

Tato koncepce svedla konec konců německé vrchní velení k tomu, že se zřeklo velení v první bitvě na Marňě, což bylo snad největší chybou, které se Němci za celé světové války dopustili.

A nelze ho pokládat ani za naprosto ofensivního v taktice. Zvláště na počátku své kariéry byl velmi prosáklý defensivou. Až do r. 1870 zrazuje od čelního útoku v odkrytém terénu proti nepříteli v postavení a zdá se, že podle něho taktická ofensiva je úplně ospravedlněna (tehdy se však vnucuje), jen máme-li přesilu na místě útoku, když obchvacuje neb obklíčuje nepřítele po šťastné koncentraci pochodových proudů, před samou bitvou.

Doktrina Moltkova byla posvěcena úspěchy na bojišti r. 1866 a 1870. Od r. 1871 do r. 1914 nebylo již o ní diskutováno, kromě snad několika výjimek, jako Bernhardi a Kammerer. Byla jen upravena a přizpůsobena vývoji výzbroje.

Tato doktrina byla pak vtělena do vojenských předpisů, jež byly dvakrát obnoveny. Po prvé kolem r. 1890, po druhé po válce rusko-japonské. K předpisům vyšly komentáře, jež tvoří obsáhlou a skvělou literaturu vojenskou; jména von Scharf, Balk, Boguslavski, von der Goltz, Loringhoven, Schlichting jsou její nejznámější představitelé. Nade všechny vyniká hrabě Schlieffen, dlouholetý náčelník hlavního štábu a představitel oficiální teorie.

Společnou snahou všech právě uvedených spisovatelů bylo vytvořit doktrinu zcela německou, vyprošťující se co možná z doktriny napoleonské, jež by byla v přímé souvislosti s doktrinou Bedřichovou a Moltkovou — spíše však s první než s druhou. Rozváděli do krajnosti všechny teorie těchto velikých učitelů, aby jí dali definitivní a absolutní ráz doktriny, která řeší všechny manévry a priori. Tito spisovatelé usilují nejen o obchvat, nýbrž o úplné obklíčení nepřítele předem vydělenými křídly. Nejde jim již o nesmělý obchvat postupně do boku přemísťovanými zálohami, naopak o obklíčení ve velkém rozsahu, provedené složkami z daleka přivedenými podél směrů pečlivě předem prostudovaných. Nejde jim o žádné shromáždění sil před bitvou, jak to doporučoval Klausewitz a připouštěl Moltke, ale o shromáždění sil teprve na bojišti. Schlieffen snaží se vysvětlit, že tam, kde se Napoleon ztroskotál, stalo se to proto, že nedbal této zásady.

Jaké jsou praktické důsledky těchto teorií pro tehdejší i nynější dobu?

První se týká umístění záloh.

Neprátelská fronta není cílem hlavního útoku v těch místech, kde o ní víme. Může být jak v strategii, tak i v taktice jen cílem útoku podradných. Cílem hlavního útoku je bok anebo týl nepřátelský. „Svémi těžkými kanony a kulomety poutejme nepřítele a postupujeme statečně na jeho týl“, to je stará prűpověď bedřichovská. Proto se ve středu sestavy umísťují zálohy jen potud, pokud jich je třeba k podpoře akce ve středu. Normálně jsou umístěny za křídly, kde musí nastati rozhodnutí.

Víme, jak tato koncepce byla uskutečněna v nástupu r. 1914 a jak taktická sestava při zahajovacích bojích, které předcházely a následovaly bitvu na Marň, jeví u Němců známky tohoto všeobecného pravidla.

Druhým důsledkem je sestava jednotek čelně útočících. Aby se rozhodný manévř obchvatný mohl rozvinout, je třeba co nejdříve zjednat s čelem nepřátelského odporu dotyk a upoutat jej. K tomu není nutné, aby pochodová sestava, která to má uskutečnit, poskytovala možnosti delšího útlí. Proto není potřebí proudů hlubokých — lineární sestava v čelní akci stává se stále oblíbenější. A tak, zatím co Moltke nesměle doporučoval proudy divisní místo proudů armádních sborů, Schlieffen, přihlížeje k nezranitelnosti front, potvřzené burskou válkou, neváhá doporučovat proudy brigádní. Smě-

ry, které třeba určit těmto proudům, pásma činnosti, způsoby provedení pochodu, změny směru nebo rozvinutí, které z tohoto vyplývají, mají jako u Moltka zcela zvláštní důležitost a jsou předmětem četných výkladů v předpisech a v dílech této doby.

Třetí důsledek se týká užití předvoje.

Nemáme tu před sebou dnešní náš systém, podle kterého by se stále hledaly zprávy před bitvou a podle nich se dělala rozhodnutí.

Stojíme zde před systémem velmi jednoduchým, který je celý předem sestaven a který vlastně předpokládá do jisté míry pasivitu takového Benedeka nebo Bazaina. Celý systém záleží v upoutání nepřátelské fronty, pak v obchvácení neb obklíčení.

Není tedy v strategickém manévru všeobecného předvoje a a v taktické ofensivě vyžaduje se od předvojů jenom to, aby umožnily valným vojům, které zajišťují, útok všemi prostředky pohromadě, aby brutálně upoutaly frontu a zajistily si prioritu v taktickém rozvinutí.

Proto se nemají pouštět do ofensivní akce, leda tehdy, když je úspěch jistý. Je třeba tu upozornit na rozpor s koncepcemi Moltkovými. Moltke doporučoval proti organisované frontě defenzivu, Schlieffen však neváhá naříditi chování úplně ofensivní na všech útočných frontách, aby křídelní akce mohla projevit svůj účinek laciněji; toto chování má přesně zjistit hodnotu dotyku a zadržet nepřítele na frontě čelní, aby se ulehčilo akci křídelní.

Čtvrtý důsledek se vztahuje na pojem zpravodajství.

Vyhledávání zpráv, poněvadž nebylo letectva, bylo žádáno na jezdecku. Proto mělo být jezdecko shromážděno ve velkých masách, alespoň v teorii, hlavně na křídlech, aby zjistilo volná pásma a zakrývalo obchvaty. Ale podle německého pojetí předválečného má zpravodajství vlastně následovati za rozhodnutím, nikoli před ním, na rozdíl od naší koncepce. Ustupuje před ním, stejně jako před rychlostí a důrazností provedení, jež se propaguje do krajnosti. S těmito koncepcemi — pevně zakotvenými v doktríně štábu a vojenských těles — im Fleisch und Blut — vstoupila, jak víme, německá armáda do války.

Z toho vidíme, jak před světovou válkou byla německá doktrína bližší spřízněna s tradičními teoriemi Bedřichovými, Moltkovými a dokonce i Klausewitzovými.

(Příště dále.)

Major gšt. Jan Ruml:

Cíle a pásma činnosti s hlediska styku a spojení.

(Pokračování.)

Pozorování a výstřel ve směru postupu jsou daleké. Sestupující držíme pozorovatelný vyšší, než jsou protivníkovy, a jsme tedy v stále výhodě. Změny úhlu spádu, zvlnění hřbetů, jsou někdy příčinou hluchých prostorů, které skrývají v sobě nebezpečí překvapení palbou nebo pohybem (protiútokem), podobně jako vložené terénní celky.